

Short Communications Korta rapporter

<https://doi.org/10.34080/os.v1.23090>

Rosenfink *Carpodacus erythrinus* med utfärgad röd dräkt redan första våren

KÅRE STRÖM

Rosenfinkens *Carpodacus erythrinus* ruggning och utfärgning har inte till alla delar blivit helt klarlagd. Stjernberg (1979), Busse (1984) och Svensson (1984) anger att adulta rosenfinkar genomgår en komplett ruggning efter höstflyttningen i vinterkvarteren. Omfattningen av ungfåglarnas ruggning är mer oklar, men enligt Busse (1984) sker en partiell ruggning i vinterkvarteren, där de juvenila kropps fjädrarna ruggas.

Enligt litteraturen (Busse 1984, Svensson 1984) sker utfärgningen av rosenfinkhannarna först i samband med den första kompletta ruggningen, d v s under deras andra vinter. 2K hannar på våren är hontecknade medan 3K+ hannar är utfärgade med karminrött på hjässan, nacken, övergumpen, strupen och övre delen av bröstet. Utfärgade 2K hannar hos rosenfink finns inte redovisat i litteraturen tidigare. Det finns dock en tidsmässig variation i utfärgningen bland hannarna hos vissa arter, bl a hos svart röststjärt *Phoenicurus ochruros* där en mindre andel unga hannar får sin svarta färg redan i samband med höstruggningen under födelseåret, d v s de blir hantecknade som 1K hannar (Glutz & Bauer 1988).

Vid studier av rosenfink i Västsverige 1985–1990 (jfr Ström 1986) har belägg framkommit för att en mindre andel 2K hannar får sin röda färg redan efter första vinterns ruggning, bl a genom kontroll av en delvis utfärgad 2K hanne.

Material och metoder

Materialet baseras på 59 hannar av totalt 112 ringmärkta rosenfinkar från åren 1987–90. Könbestämning av hontecknade fåglar har gjorts på grundval av sång, kloakens utseende (Ström opubl.) och vinglängden (Stjernberg 1979). Åldersbestämning av hannarna har utförts i enlighet med Svenssons (1984) generella kriterier, d v s på slitage av hand- och stjärt pennor samt handtäckare, och i förekommande fall av ruggningskontrast på större resp. mellersta armtäckare. Samtliga 59 hannar, som materialet grundar sig på, har färgringmärkts och dräkterna hos flertalet individer har fotodokumenterats med 3–10 diabilder per individ.

Resultat och diskussion

Återfynd av en partiellt utfärgad 2K hanne

Av totalt 59 examinerade hannar var 26 (44 %) utfärgade (3K+) och 33 (56 %) var 2K hannar. Av de senare var 25 (76 %) hontecknade och 8 (24 %) var helt eller delvis utfärgade. Att det förekommer helt eller delvis utfärgade 2K hannar kunde verifieras genom kontroll av en fågel som märktes som juvenil den 25 juli 1988 och återfångades den 9 juni 1989. Den var vid detta tillfälle orangefärgad med inslag av enstaka rödtonade fjädrar på delar av hjässan, hals- och kropps sidorna, mindre armtäckarna, övergumpen samt på övre delen av bröstet, dvs. partiellt utfärgad. Den partiellt utfärgade 2K hannen hade kropps ruggat samt bytt mindre täckare och uppvisade i övrigt ruggningsmönstret, slitage och bleknings effekter, som utmärker en 2K hanne. Detta är den enda utfärgade hannen i materialet som bevisligen är en 2K fågel, d v s som genom återfångst kunnat åldersbestämmas ett år senare.

2K hannars ruggning

Vid ankomsten på våren är handpennorna blekta och slitna i topparna. Detta gäller även handtäckare och stjärt pennor, som också är spetsiga i topparna. Även oruggade tertialer samt oruggade större och mellersta armtäckare uppvisar ett juvenilt utseende med blekning och slitage. Brämen på de större och mellersta täckarna kan i vissa fall vara helt nedslitna. 36 % av hannarna hade även bytt några större och mellersta armtäckare.

Med stöd av ovannämnda kriterier var 8 hannar i varierande grad utfärgade 2K fåglar. Fem av dessa hade bytt de mindre armtäckarna medan de övriga 3 även bytt ett varierande antal större och mellersta armtäckare samt i två fall även tertialer. Samtliga 8 utfärgade 2K hannar, inklusive den återfångade 2K hannen, uppvisade vit färgton på pennornas och handtäckarnas ytterfan samt på större och mellersta täckarnas bräm, d v s de saknade varje anstrykning av rosa eller röd färgton på någon av dessa fjädrar. Vid jämförelse med 3K+ hannar är utbredningen av den röda färgen något begränsad, bl a på hjässan, strupen, halssidorna, övre delen av bröstet, flankerna, manteln samt på de mindre armtäckarna. Delar av fjäderdräkten varierar från röd färgton till rosa eller gulaktigt orange, ofta fläckvis, bl a på hjässan, strupen, halssidorna, övre delen av bröstet, flankerna, manteln, ryggen resp. övergumpen. Kan dessa utfärgade hannar, bortsett från den kontrollerade,

trots allt ändå vara 3K+ som av någon anledning inte ruggat fullständigt på grund av näringsbrist eller hormonell rubbning? Detta måste betraktas som osannolikt av flera skäl, dels på grund av hannarnas antal, som utgör hela 24 % av totala antalet 2K hannar, som dessutom sinsemellan uppvisar ett enhetligt ruggningsmönster, dels att 3K+ hannar i så fall skulle uppträda med juvenil vinge. Detta i sin tur skulle innebära att fåglarna kroppsruggat men samtidigt behållit juvenila fjädrar vid ruggningen såväl första som andra vintern. Det saknas stöd i litteraturen för en sådan företeelse.

3K+ hannars ruggning

Vid ankomsten på våren uppvisar handpennorna obetydligt slitage eller blekning. Detsamma gäller handtäckarnas utseende som också är mer rundade jämfört med 2K fåglar. De större och mellersta armtäckarna saknar ruggningskontrast och har några millimeter breda bräm. Stjärtpennorna är i samtliga fall rundade och obetydligt slitna i topparna.

Individer som fångas sent på säsongen uppvisar en viss blekningseffekt och nötning framförallt i handpennetopparna, på stjärtpennorna samt på de större och mellersta armtäckarnas bräm och ytterfan.

Hos flertalet individer hade samtliga hand- och armpennor samt handtäckare rosafärgade ytterfan och brämen på större och mellersta armtäckarna var rosakantade. Detta gäller dock inte tertialerna samt de en- och tvåre inre mellersta täckarnas bräm som är vitkantade. Omfattningen och intensiteten i utfärgningen varierar hos hannarna, t ex på övergumpen, bröstet och flankerna. Sju av de 26 3K+ hannarna kontrollerades genom återfångst påföljande år. Den röda färgen tilltog i utbredning och fick successivt en mörkare och djupare ton hos dessa.

Vissa av 3K+ hannarna har uppvisat enstaka olivgrönfärgade eller bruntonade fjädrar insprängda i den röda fjäderdräkten, t ex på hjässa, mantel och övergump. Tre hannar har vid återfångst påföljande säsong bibehållit denna dräktkaraktär på identiskt lokaliserade fjäderfält. Detta motsäger till viss del litteraturen. Svensson (1984) och Busse (1984) anger detta som en möjlig 3K karaktär.

Sammanfattning

Generella kriterier för åldersbestämning av tättingar enligt Svensson (1984), återfångst av en juvenilmärkt fågel samt iakttagelser under utfärgningens förlopp hos en rosenfinkpopulation i Västsverige visar att en mindre andel hannar i varierande grad är utfärgade, dock ej helt, redan som 2K hannar i samband med den partiella ruggningen första vintern. Utfärgade 2K hannar hos rosenfink finns inte redovisat i litteraturen tidigare. Denna dokumentation över förekomsten av utfärgning hos 2K hannar får dock följas upp av mer ingående

studier med syfte att kartlägga omfattningen av och kanske även en del om strategien bakom denna företeelse.

Tack

Jag vill rikta ett varmt tack till Reino Andersson, Roland Asteling, Lars Larsson och Mats Lundberg för värdefulla diskussioner och för entusiastisk granskning av manuskriptet. Ett stort tack även till Björn Andréasson för lån av foto samt för givande synpunkter från Ornis Svecicas referenter. Studien har fått ekonomiskt stöd av SOF genom Elis Wides fond och Carl Levins stiftelse.

Referenser

- Busse, P. 1984. Key to sexing and ageing European passerines. *Beitr. Naturk. Niedersachsens*, 37 Jahrgang, Sonderheft.
- Glutz von Blotzheim, U.N. & Bauer, K. M. (red.) 1988. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*, Band 11/I.
- Stjernberg, T. 1979. Breeding biology and population dynamics of the Scarlet Rosefinch, *Carpodacus erythrinus*. *Acta Zoologica Fennica* 157:1–88. Helsingfors.
- Ström, K. 1986. Rosenfinkens förekomst och expansion på Västkusten. *Fåglar på Västkusten* 20:137–152.
- Svensson, L. 1984. *Identification Guide to European Passerines*. (3:e uppl), Stockholm.

Summary

Scarlet Rosefinch *Carpodacus erythrinus* with red plumage already in its first spring.

Adult Scarlet Rosefinches undergo a complete moult during winter. At the same time young birds obviously undergo a partial moult which is restricted to body feathers and some wing coverts, resulting in a brown female-like plumage. They do not obtain the red colour typical of adult males until their complete moult during the second winter (Stjernberg 1979, Busse 1984, Svensson 1984).

When studying the Scarlet Rosefinch in western Sweden in 1985–90, however, a male was ringed as a juvenile and was then retrapped the following spring (2K) having partly a red plumage. The body feathers and lesser wing coverts were moulted, while primaries, secondaries and tertials were juvenile and therefore abraded and bleached. The primary coverts and rectrices were abraded and showed pointed tips. Contrary to this, adults have a fresh plumage and feathers with rounded tips. These characters can be used as general age criteria for many species with the same pattern of moult (cf. Svensson 1984).

On the basis of such age criteria another seven individuals of 33 examined second year males showed a partly red plumage. In addition, 26 adult males were ringed. Compared with these, the second year males had restricted areas tinged red on crown, breast, throat, flanks, rump and lesser wing coverts. Some of these feathers were tinged orange. Outer webs of primaries, primary, greater, and medium coverts were pale and lacked red colour on this parts of the feathers, contrary to adults.

Records of second year birds with red plumage has previously not been recorded in the Scarlet Rosefinch.

Kåre Ström, Tvetg. 277, S-442 33, Kungälv, Sweden.